

GENERAAL C.R. DE WET ARGEOLOGIES ONTMOET

J.J.B. Dreyer

Die Boerekrygsman, Christiaan Rudolph de Wet, is op 7 Oktober 1854 op die plaas Leeukop in die distrik Smithfield gebore, waar sy ouers na bewering vanaf ongeveer 1851 tot 1859 vertoef het. Oor die oorspronklike geboue op die plaas, tans geleë op Sterkfontein 468, is min bekend en heelwat bespiegeling het in die verlede plaasgevind oor onder andere die plek waar die huis waarin die generaal gebore is, gestaan het. 'n Monument in die vorm van 'n klipsuil en bronsplaat wat die gebeurtenis gedenk, is in 1952 opgerig en onthul. Belangstelling het onlangs weer opgevlam toe daar gepoog is om die sogenaamde geboortehuis te restoureer, maar weens 'n gebrek aan voldoende inligting is die poging laat vaar.

Met die oog op die bewaring van die terrein het die Departement Argeologie van die Nasionale Museum gedurende Desember 1986 'n opgrawing daar uitgevoer. Dit was duidelik dat vier strukture van belang is, naamlik die monument, 'n tweevertrek-klipgebou, 'n waenhuis en 'n skaapdip. Vir die doel van hierdie artikel het eersgenoemde twee betrekking.

Die monument is deur mnr. J.P. Geysler van die buurplaas Benville gebou. Hy woon reeds vanaf 1926 in die omgewing en was 'n goeie bron van inligting tydens die onlangse werk. Mnr. Geysler is oortuig daarvan dat die monument op die juiste plek waar genl. De Wet gebore is, opgerig is. 'n Argeologiese toetsopgrawing het die oorblyfsels van 'n struktuur, gebou van gebrande stene en klei, blootgelê. Die afmetings van hierdie huis is nie bepaal nie en sou 'n meer omvattende opgrawing verg.

Die tweevertrek-klipgebou het 'n oppervlakte van 7 m by 9 m. Die mure is van hoekige sandsteenklippe vanuit die omgewing gebou en die oorblyfsels is tans nog ongeveer 1 m hoog. Dit word aan die binne- en buitekante deur grondwalle bedek. Deure is in die oostelike en noordelike mure gevind, terwyl 'n deur in die middelmuur netjies toegebou is. Dit was verder duidelik dat die oostelike vertrek met die deur na

Mnr. J.P. Geysler van Benville, Smithfield, bouer van die monument op Leeukop.

die westekant eerste gebou was. Die tweede vertrek (westelike) is later aangebou, deurdat die mure eenvoudig teen die van die eerste vasgebou is en duidelik ook met 'n ander tipe materiaal volgens 'n ander boustyl opgerig is.

Interessant was die ontdekking van 'n keiklipvloer (ronde gepakte klippe) in die eerste vertrek. Die vloer van die tweede vertrek bestaan uit 'n plaveisel van groot plat sandsteenblokke. Die laste tussenin is met harde korrelrige klei, waarskynlik 'n kalk-en-sandmengsel, toegesmeer.

Dit blyk uit ou grondreksorde dat die plaas Leeukop nooit aan genl. De Wet se vader behoort het nie, maar wel geregistreer was in die naam

Die oostelike deur van die tweevertrek-klipgebou. Die keiklipvloer is duidelik sigbaar.

Toegeboue deur in die middelmuur. Let op die verskil in materiaal en boustyl.

van D.R. en J.G. de Wet, wat die grond van die oorspronklike eienaar gekoop en waarskynlik reeds teen 1851 daar gewoon het. Eersgenoemde het sy deel in 1854 verkoop, terwyl die ander helfte teen 1857 van die hand gesit is. Uit bogenoemde feite wil dit dus lyk asof die ouers van genl. De Wet net vir 'n wyle op die plaas oorgestaan het voordat hulle teen 1859 na Kalkfontein naby die teenswoordige

Reddersburg verhuis het. Om verder vas te stel watter geboue teen 1854, toe die generaal gebore is, op Leeukop bestaan het, is onmoontlik met die kennis tot ons beskikking.

Die ontmoeting met genl. De Wet deur middel van die argeologie was egter aangenaam en opwindend.

